

miroslav
k r l e ř a

pesnik revolucionar

— Kada netko na temelju Prava Jačega melje tude kosti u svome mlinu za svoj račun, kada trguje ljudskim mesom kao svojom vlastitom robom i kada se oko toga postavlja pitanje Prava, Morala i Odnosa Snaga, tko je tu kome i u imu čega nametnut svoju volju, to je dosadnina moralističkim zanovijetalima dosadna tema? Dakako! Da bi čovjek mogao sve te jednostavne stvari da razumije, on treba da prati događaje s fantazijom, jer bez fantazije neće se snati ni u socijalizmu upravo tako, kada što nije snašao u mnogobrojnim drugim simobilima, kojima se objavljuje stvarnost u ljudskoj historiji. Svi izumitelji, koji su pred čovjekom razotkrili zavjesu velikih otkrića, bili su pjesnici. Među socijalističkim barjakartama nema ni jednog velikog imena koje nije bilo pjesnički naređeno.

— Molim vas, da mi navedete jedan jedini primer za ovu svoju bizarnu teoriju!

— Lenjin!

— Da, Lenjin! Revolucionar lenjinskog tipa nikada se ne bi bio mogao vinuti do one vrtoglavouzvise smrtonosne smrtonosi, da ga nije inspirisala čista ubozražja, koja se potajno, dugotrajno, smisljeno spremala eksploziju da bi jednoga dana planula kao lagun, koji će odroniti i u nepovrat stvoriti stoljeće hridine ruske, evropske i svjetske još uvijek srednjovekovne historije.

— Ne bi mi palo na pamet da u lenjinskoj pojavi vidim bilo kakav odbijesak poezije. Savsim iznenadujući čudnu misao! Čovjek trajnih razdora, sudara i raskola, koji osim vlastitih formula ne podnosi nikakve varijante, odbojan od netrepljivosti, da, upravo do mržnje, političar koji gotovo osprednuto, punih četraest godina od Londona (1903.) pak do Oktobra (1917.), ne radi drugo nego kombinira svoje strategemate gvožđa i krv, takav racionalno ocrtan mozak za vas je primjer poetske prirode?

— Sto znaci imati poetsku fantaziju ako ne to, što je Lenjin trajno znao i što ga je isto tako trajno užidalo, da se zapravo i ne zna za njegova subjektivna klonjiva i rezignacije? To je bila svijest uživšeno osamljene fantazije, koja vidovito jasno naslučuje stvari oko sebe u mračnoj sadašnjosti ratne agonije i koje se javljaju kao sjenke oktobarškog svitanja, kao sibirski vuk u mečavi njuščeli pravilan izaz iz onog polarnog kijameta, koda nije bilo više ni kora bljeba, ni funte smrdljive konjetine, kada čitava Rusija nije imala ni tri lokomotive, i kada su iz slijegom zavjane ceste i staze na sve strane provirivale ruševine, trupla i

strvine kao jedini putokaz. Znatišto je Lenjin znao od prvog dana, da historija nije nikakav jamac za političku pobedu socijalizma ili, što je još opasnije, za pobedu međunarodne komunističke revolucije, biti svjestan svoje izazovne i riskantne Sarmoće i u prkos tome zamenuti kavgu sa svima bogovima i božanstvima vrhunavaranim i ovozemaljskim vlastima, moralnim i materijalnim autoritetima, biti svjestan posljedica takvog svog provokantnog stava i intuitivno naslućivati da su sve prepostavke o evropskoj socijalističkoj revoluciji onoga perioda ipak fiktivne, a uprosko tome objaviti rat i baciti se u poslednju i odlučujuću bitku, za sve htjelo se biti pjesnik više nego političar.

Za ilustraciju ove teme ispričat će vam scenu sastanka Herberta Džordža Velsa sa Lenjinom u Kremlju prije četrdeset godina, napamet, slobodno, po sjecanju, a da Velsove reportaže o „Rusiji u magli“, nisam imao u ruci isto tako već punih četadeset godina.

Razgovor u Kremlju, u Lenjinovoj nezagraničnoj sobi, u hladnoj furuni na kojoj se u limenoj serpenjici crnari nekoliko sušenih riba. Kroz prozore sive neprizornu koprenu ruske magle, uz zvukove ruske muzike. Interplanetarna lutalica, lunatik i marsjanac H. Dž. Vels, pjesnik i historik, socialist po svom uvjerenju erudit, teoritik i ideolog ljestvičkog pokreta, simpatizer ruske revolucije, demokratski raspolažen liberal, iskreno zabrinut zbog goleme krize u kojoj se našao boljevizam, govori iz zadnjice perspektive, koja se razlikuje mnogo od današnjih jedrenjaka jednog B. Raska, Brune, Hakslija Maritena, Jaspersa i tako dalje, i tako dalje. Iz slike Velsove riječi izbjiga kako mnogostepano astralni pustolov, koji virtuoznom lakoćom opisuje nepoznate idaleke prediže sunčanih planetu i Mjeseca, suprav pojma nema o čemu se radi kada je, u ovome trenutku, riječ o boljevičkoj revoluciji.

Vels je posjetio Rusiju prvi put godine 1913., u predvečerje svjetskoga rata, i sjecanje na one divane prve ruske izletu izaziva u njemu bolnu čežnju za nečim što se nikad više neće vratiti. Onaj Sankt Petersburg, oni veličanstveni prospecti petrogradskih bulevara, opera, baleti, hoteli sa slavnom russkom posugom, kočije, konji, krsna, dame, toalete, orkestri, ono bogatstvo u jednu riječ: raskoš onih davnih sanktpetersburških dana, sve ono nestalo je u ludom vihoru, sve ono pojelo je strašna russka magla, sve ono odnio je usud netragane. Otkucavaju satovi historije

pet minuta poslije ponos, a na ovom balu russki kosturi stiže vrijeme molitve i kajanja.

Nikada se nije uvjerljivo počalo koliko su pesmista imali pravo, predviđajući neminovu agoniju zapadnoevropskog Svijeta. Kada je naš astronaut posljednji put posjetio rusku zemlju, u onim ampir-dvoranama petrogradske aristokracije, u onim ermitažima i belvederima, u kneževskom slaju baletskih premijera, u krugovima visoko-odnjevovanog estetskog i intelektualno-moralno bogato razvijenog ambijenta, duhovna elita petrogradske predstavljala je tako vilos, stepen kulture, da ovo beznadu stanje russkih fakata a kontrašta danas djeuje dvostruko tragidno. Covjek, koji je od svoje interplanetarne astronautike stvorio svoje solidno gradske zanimanje, pjesnik, koji je od rente svoga talenta dosegao lordovski ugled, izgubio se pred kobnom moskovskog stvarnošću, smotrao ga siva i beznadna čamotinja ruskog bijede, glada i patnje, i ova perspektivna ukleta magla, koja je valjala Rusiju kao dim razvaljeno garište, survala je H. Dž. Velsa na najniži stepen depresivnog očaja. Dopotovao je nezagraničnim, sudilim vozom, u vagunu sa razbitim prozorima, kroz kaos revolucije, kroz ove, u svom jezunu rasprostranjenu smrtonosnu prijeteću ledene predjele gigantske ruske zime, kroz očajno zapomaganje bezimnih gomila koja je na razorenim stanicama opseđaju vozove kao bijesni čopori, a vozova nema, na sve strane glad, i smrt, i magla, i vejpjava, i paklenja davolska magla na kraju puta, a ovdje u Moskvi, od ledenog nezagraničnog hotela, kroz snježne zamete, kroz tunele od snijega do Kremlja probio se kao polarni putnik: nema vode ni vodovoda, nema rasvjete ni telefona, nema prometa, nema ni jednog jedinog konja na ulici, jer nema ni trule, sagnjali konjeti, i sada kada je, u ovome trenutku, riječ o boljevičkoj revoluciji.

Zelio bi da dozna od Lenjina kakvu su perspektive za izlaz iz ovog kaotičnog ljudia? Sto misli Lenjin, kakve su razvojne mogućnosti koje vode iz ove razuljene stihije, iz ovog besmislenog rasula, iz besprimjerne oluje, koja je ponijela čitavo rusko čovječanstvo kao jato prepaljnih ptica?

A Lenjin ovdje, pred Velsom, sred mrki i nepokretan ka jedan od Rasinovih imperatorskih klasičnih protagonisti, koji hoće da pokrene čitav antički svijet, a u vlastitim snagom ne umije raskopati svoje lijeve vjede. Promatrajući jednim okom svog zburnjenog partnera, Lenjin po-

dije svoju lijevu vjedu lijevinu kažprstom da bi bolje prozre inostranog posjetnika, koji mu nametljivo dosaduje ispitivanjem o nekim perspektivama, kao jedinim mogućnostima političkog i ekonomskog izlaza iz sloma i ludila.

S ovim „zburnjenim malograđaninom“, Lenjin vodi rutiniranu konverzaciju, kada što se već vođe isprazni razgovori iz mnogobrojnih protokolarnih razloga, pa kada će se da dosadnim izletnikom zatrwti konačno vratiti, Lenjin će u svome dnevniku zapisati: Razgovor sa H. Dž. V., zburnjeni filistar, štetu za izgubljeno vrijeme...

— Kakve su razvojne perspektive za izlaz iz ovog stanja fakata?

— Elektrifikacija!

Za ilustraciju svoje historijske formule o elektrifikaciji Rusije diktator golojem euro-aziskog kontinenta, potonulog u nepričnoj sivoj ruskoj magli, jednim je dodiron dugmet na svome stolu osvijetlio monumentalnu geografsku kartu Rusije, koja se na Baltiku do Vladivostoka i od Kijeva do Kitajskoga zida i Mongolije razilazi u Lenjinovih ledina preko čitave stijene prijeteca stihija. Na Lenjinovoj geografskoj karti simuli su nizovi raznobojnih sijalica, crveno-modro-žutih i zelenkastih loptica, blistavih simboličkih vjenčića koji i panoramski prikazuju energetski plan SSSR-a pro futuro... Energetski plan SSSR-a u dalekoj i nedoglednoj budućnosti zabilještio je pred H. Dž. Velsom u interplanetarnim daljinama tako da, kada je on, promatrajući Lenjin, posumnjao da trenutak u stvarni smislu svog fantastičnog privreda. Evo čovjeka, koji ovdje, na rubu očaja i ludila, masovne smrti i pogibije, ne može da rasploki svoje vlastite vjede, a sanja o energetskom planu čitavim kontinentima, u grandioznim omjerima, nemajući zapravo pojma što se zviba pod kremljačkim zidinama, u jezivoj moskovskoj magli, u njegovoj neposrednoj blizini...

Vels kao pjesnik i kao socijalist, s neobičnoj razvijenim anglosaksonskim smislim za stvarnost, promatrajući Lenjina, dolazi intimno, u sebi, na crji kekverske, samaritanske rezignacije do sudobnosnog zaključka, kako ovaj čovjek pred njim nije zapravo političar nego fantaš. Usred rasuda sviju vrijednosti, u sred paklenog rasapa ne samo Rusije, nego i ruske revolucije, ovaj osamljenik masta o energetskim planovima u budućnosti, o svjetskoj revoluciji, o elektrifikaciji Azije, poigravajući se raznobojnim sijalicama u potpunoj izolaciji svoje zatvorene sobe, a

ove lenjinske svjetlijice na ruskoj geografskoj karti nemaju nikakve stvarne veze s politikom. To je iluzionistička narkozna, varavica izbjegavanja stvarnosti, tijanjem ranjene svijesti na krajutu, neka vrsta bulaznjenja pred odlaskom. Covjek pred Velsom pojma nema kako je izgledala Rusija kad ju je Englez posljednji put posjetio godine 1913.: oni slavni russki brodovi, oni blagostanje, oni bogati hoteli, oni jedinstvena, blagodarna, boljarska stvarnost, u jednu rijec, stvarnost civilizacije koja je nestala u nepovrat, a kako izgleda ova stvarnost danas?

Lenjin odgovara Velsu logično da on ne vodi politiku u ime onih koji su uživali u predratnom petrogradskom luksusu. Russke mase u čije ime On vodi svoju politiku, ne uživaju ni danas, i, prema tome, ove gladne, bijedne i zaostale ruske mase od onog petrogradskog luksusa nisu izgubile ništa. On vodi politiku budućnosti russkih masa, a ne one elite, koja je Rusiju stvorila u ovaj današnji brodolom. Njegova politika budućnosti ostvarit će sve energetske planove matematičkom preciznošću i u to ne sumnja nitko tko umije politički misli.

Razgovor russkog pjesnika i engleskog političara zapravo je dijalog svijetova. S jedne strane govori H. Dž. Vels, toliko fabijevski kolebljiv i nepovjerljivo sunčavajući, toliko sitnicavajući razuman te se ne može oteti balastu mnogobrojnih, zaista frivilnih predrasuda o značenju, smislu i vrijednosti tzv. historijske stvarnosti. On ne razumije Lenjinu u ovom slučaju autentičnog pjesnika oktobra, koji sanja svoj revolucionaran san sa matematičkom preciznom, gotovo naučnom pedanterijom.

Dva čovjeka, dva svijeta i dva načina mišljenja: racionalan i poetski. Racionalist predstavlja engleski pjesnik, literat po svom gradanskom pozivu, a pjesnik političar, inženjer revolucije, koji nikada nije progovorio ni riječ o izletu na zvijezde, koji nije napisao ni slova o interplanetarnim brodovima, a koji je, u historiji astronautike, zapravo tehnički konstruktor brodogradilišta za prve svemirske lade.

Budući li se nepoznati putnici jednog dana zaista iskrečili na drugoj svemirskoj obali, neka ne zaborave sanjara koji je svojim inženjerskim, poetskim svjetljećima, usred ruske magle, na čelu pokolenja, prvi trashič zvjezdarni put.

(Odlomak iz referata "Razgovor o demokratizaciji i humanizmu i o socijalizmu" prednesen tom na Kongresu Saveza književnika Jugoslavije 1954. godine)

NA SAV GLAS

v. v. majakovski

(1893-1931-1963)

Drugovi potomci,
čast i poštovanje!
Ceprkajući
izmet
skamenjeni,
i naših dana mračno previranje,
zapataće,
možda,
i o meni.
I, kazaće, možda,
katihera, —
eruditno, veštvo:
da je nekad živeo
poeta
oporenj protionik hladnoće.
Profesore, mani!
Obriši nos i sedi.
Ispričaš sam
o vremenu
i sebi.
Ja, sengrupaš
i čistač noćni,
za revolucion
i dane bolje
odoh na front
poezije —
iz bašta voćnih
čudljive drolje.
Zasadila vrtić mila,
cura,
bura,
drž
i ne dam —
sama vrtić zasadila,
sama ga i zalivam.

Neko psmama nadniči,
neko škropi,
punih grudi —
gurgravi Miljančići, —
čovek da se čudom čudi!
Zar iz takvog karantina
spas da bude — mandolina:
„Tara-tina, tara-tina,
T-en-n!”
Jadna je to čast:
od takvih mimoza
moji bi vencu visili
po skverovima
gde je razvrat, huligani
i sfilis.
I meni agitprop
na vrh glave sedi,
i ja bih rado
romanse da cedim —
probatačnje je to
i vrlo.
Al ja sam svesno
zastao, stao
sopstvenoj pesmi
na grlo.
Drugovi potomci,
slušajte sada
agitatora, bukača-poglavaru.

Zaglušujući
gazin kroz hrpe jalovi parada
i kao živ sa živima
sa vama razgovaram.
Doči će ja u komunističko daleko,
ne kao žalopinja jesenjinska balada:
moj stih će doći preko ne jednog veka
i preko glava svih
pesnika i svih vrla.
Moj stih će doći, al neće doći još —
ni kao strela, amorskog luka čedo,
ni kao numizmatu već izlizani groš,
ni kao svetlost sa mrtvih zvezda, bledo.
Moj stih će trudom probiti večni svod
I objaviće se glasno,
grubo,
svima,
Kao što je do nas dopro vodovod
koji su gradili još robovi Rima.
Preveo Milorad ZIVANČEVIĆ